

VÄGLEDANDE UTTALANDE

avgivet den 5 maj 2009, förtydligat den 8 september 2009, i ärende 4/2008 angående marknadsföring av fonder som riktar in sig på placeringar med särskilda miljömässiga, sociala eller andra liknande hänsyn.

Sökande

Fondbolagens Förening

Sammanfattning

Den 19 januari 2004 avgav Etiska nämnden för fondmarknadsföring, ENF, på begäran av Konsumentombudsmannen ett vägledande uttalande som angav ett antal krav för att en fond ska kunna marknadsföras som "etisk". Efter en förfrågan från Fondbolagens Förening har ENF nu funnit skäl att se över uttalandet från år 2004. Detta nya uttalande ersätter det tidigare.

ENF anser att följande ska vara uppfyllt för att en fond ska kunna marknadsföras som "etisk" eller med andra formuleringar som anger eller antyder att fonden riktar in sig på placeringar utifrån särskilda miljömässiga, sociala eller andra liknande hänsyn.

- Fondbolaget ska ha en väl definierad process för att välja ut sina placeringar. Detta gäller oavsett om fondbolaget tillämpar positiva eller negativa kriterier i sin urvalsprocess eller om bolaget arbetar genom att söka påverka de bolag, där placeringar sker, i önskad riktning.
- Fondbolaget ska ha en funktion för att löpande kontrollera och säkerställa att urvalsprocessen följs.
- Om fondbolaget framhåller att fondens placeringar väljs utifrån negativa urvalskriterier får högst fem procent av omsättningen i det bolag där placeringen sker, eller i den koncern där bolaget ingår, avse verksamhet som inte lever upp till de särskilda krav som fondbolaget har ställt upp.
- Utöver de uppgifter om fondens placeringsinriktning som ska framgå av fondbestämmelser, faktablad och informationsbroschyr, ska fondbolaget på ett tydligt och lättillgängligt sätt redovisa

- bolagets placeringspolicy för fonden, inklusive information om urvalskriterier och omsättningsgränser, och
- bolagets urvalsprocess för fonden samt det sätt på vilket processen kontrolleras och säkerställs.

Informationen ska lämnas på bolagets hemsida, men det ska alltid vara möjligt att också få den i skriftlig form.

- Fondbolaget ska i sin årsberättelse och halvårsredogörelse redovisa hur placeringspolicyn uppfyllts beträffande inriktningen på placeringar utifrån särskilda hänsyn. I den mån avvikelser skett från policyen, ska fondbolaget informera om vilka åtgärder som vidtagits med anledning av detta.

Bakgrund och frågeställningar

Fondbolagens Förening har i ett brev den 2 september 2008 till ENF ifrågasatt om det inte finns skäl för nämnden att uppdatera sitt uttalande av den 19 januari 2004 angående marknadsföringen av etiska fonder. Föreningen framhåller att det under senare år skett en utveckling på området som bland annat innebär att andra begrepp än ”etisk fond” används vid marknadsföring av fonder som tillämpar särskilda miljömässiga, sociala eller andra liknande hänsyn i urvalsprocess för sina placeringar. Föreningen framhåller också att fondbolag numera inte enbart använder negativa kriterier för att utesluta placeringar i vissa bolag, vilket ENF:s uttalande från 2004 huvudsakligen behandlar. Även positiva urvalskriterier tillämpas, och vidare kan fondbolag använda sitt inflytande för att påverka bolag man placerar i.

ENF delar föreningens uppfattning att det finns anledning att se över uttalandet från 2004. Nämnden har därför beslutat ersätta uttalandet med detta nya uttalande.

Ett grundläggande krav på all marknadsföring är att den är vederhäftig och ger tillräcklig information för att konsumenterna ska ha möjlighet att orientera sig på marknaden och fatta överlagda köpbeslut. När det gäller enskilt sparande i fonder gör sig kravet särskilt starkt gällande. Också för branschens trovärdighet är det nödvändigt att marknadsföringen är vederhäftig och tillräckligt informativ. Nämndens uttalande är utformat mot denna bakgrund.

Nämnden har från fondbolag som marknadsför fonder som väljer placeringar utifrån särskilda miljömässiga, sociala eller andra liknande hänsyn, inhämtat information om hur marknadsföringen sker och har också från dessa bolag inhämtat synpunkter inför översynen av 2004 års vägledande uttalande. Nämnden har tagit del av enskilda fondbolags information om urvalskriterier samt FN:s Principles for Responsible Investments, se bilagor¹.

Nämnden har vidare inhämtat synpunkter från organisationen Sveriges Konsumenter och från Bengt Kristensson Ugglå, professor i filosofi, kultur och företagsledning med inriktning på bland annat etik och ekonomi.

¹ I den upplaga av uttalandet som läggs ut på Internet, se <http://www.unpri.org/principles/>

I det tidigare uttalandet 2004 hade ENF skäl att också beröra begreppet ”ideella fonder”. Nämndens uttalande kom inte att omfatta sådana fonder, då begreppet inte syftar på en fonds placeringsinriktning utan avser fonder där avkastningen till viss del delas ut till välgörande ändamål och har en definierad och avgränsad betydelse. Av samma skäl behandlas inte heller i detta uttalande marknadsföringen av sådana fonder.

Utvecklingen inom fondmarknaden har sedan år 2004 gått snabbt. Det finns skäl att räkna med förändringar också framöver vad gäller branschens produkter och marknadskommunikation. Dessutom kan man anta att synen på etiken i fråga om ansvarsfullt uppträdande på marknaden kommer att utvecklas, inte minst i ett internationellt perspektiv. Mot den bakgrunden vill ENF redan nu förutskicka att det kan finnas anledning för nämnden att om några år återkomma till etikreglerna på det aktuella området.

ENF:s bedömning

Nämndens tidigare uttalande gällde enbart användningen av begreppet ”etiska fonder”. Utvecklingen inom fondmarknaden har dock visat att det begreppet inte längre täcker hela spektrumet av fonder som riktar in sig på placeringar utifrån särskilda hänsyn. Idag talar man exempelvis om hållbara eller ansvarsfulla investeringar inom områdena miljö, socialt ansvar och företagsstyrning eller SRI (Socially responsible Investments) och ESG (Environment, Social/Sustainable Responsibility och Corporate Governance). Vid placeringar utifrån sådana hänsyn kan fondbolagen använda huvudsakligen ett eller flera av följande arbetssätt:

- utesluta placeringar som inte uppfyller de kriterier som fonden satt upp för sina placeringar (negativt urval)
- välja ut placeringar som uppfyller särskilda kriterier (positivt urval)
- försöka påverka bolagen i önskad ansvarsfull riktning, t ex genom att delta och agera vid bolagsstämmor men även genom att söka aktiv dialog direkt med företagsledningarna och aktieägare.

Begrepp och urvalskriterier

Begrepp och formuleringar som fondbolagen använder för att ange att en fond riktar in sig på placeringar med miljömässiga, sociala eller andra liknande hänsyn är sällan entydiga. Uppfattningen om deras innebörd skiftar mellan individer och över tiden. Det är därför inte möjligt att en gång för alla lägga fast kriterier för när en fond kan betecknas som ”etisk” eller för när fondens placeringar sker utifrån särskilda miljömässiga, sociala eller andra liknande hänsyn.

Mot denna bakgrund är det viktigt att fondsparare ges möjlighet att i det enskilda fallet själv bedöma om fonden motsvarar spararens krav på miljömässigt eller socialt ansvarstagande etc. Fondbolagen måste därför lämna tydlig och lättillgänglig information om vilka särskilda hänsyn som tas vid fondens placeringar och om de strategier man tillämpar för att säkerställa att bolagens policy i dessa avseenden efterlevs.

För att kunna leva upp till kravet på information och transparens måste det åligga varje fondbolag att för varje enskild fond ange vilka etiska, miljömässiga, sociala eller andra liknande hänsyn som ligger till grund för fondens placeringar. Fondbolaget ska vidare ha en väl definierad process för att välja ut sina placeringar enligt de sålunda fastställda särskilda kriterierna och hänsynen. Det nu sagda gäller oavsett om fondbolaget tillämpar positiva eller negativa kriterier i sin urvalsprocess eller om bolaget arbetar genom att söka påverka de bolag där placering sker ("portföljbolag") i önskad riktning.

Särskilt om omsättningsgränsen

När fondbolag beslutar att utesluta placeringar som inte uppfyller vissa kriterier (negativt urval) kan strategierna variera i flera olika avseenden. Utifrån den fastställda profilen för enskilda fonder utesluts således olika kategorier av placeringar. Vidare kan fondbolagen tillämpa olika "toleransnivåer" när det gäller placeringar som man säger sig välja bort. Det finns också variationer mellan fondbolagen i fråga om hur man avgränsar verksamheten, d.v.s. hur man beräknar innehav hos dotterbolag, intressebolag, underleverantörer etc.

I sitt tidigare uttalande slog ENF fast att det inte är möjligt tillämpa "nolltolerans" samtidigt som det ansågs nödvändigt att ha en övre gräns för placeringar i sådan verksamhet som enligt fondens profil inte ska förekomma. I uttalandet sattes en sådan övre gräns till tio procent. ENF anser fortfarande att det skulle vara orimligt långtgående och inte heller praktiskt möjligt att kräva "nolltolerans". Mot bakgrund av att informationen om placeringar idag allmänt torde vara mer lättillgänglig och eftersom en lägre gräns än tio procent numera är vanligt förekommande på marknaden, anser nämnden dock att tio procent idag är en alltför vid ram. En gräns om fem procent ter sig i stället rimlig. Den lägre gränsen bör också minska risken för att fondsparare blir vilseledda inför sina köpbeslut.

ENF finner alltså att om fondbolaget i sin marknadsföring framhåller att placeringar i viss verksamhet ska undvikas, kan en placering inte godtas om en högre andel än fem procent av ett tilltänkt bolags omsättning, eller i förekommande fall omsättningen hos den koncern där bolaget ingår, härrör från den ej accepterade verksamheten.

Information om placeringsinriktning och urvalsprocess

Som framgått ovan anser ENF att marknadsföring av en fond som etisk eller med andra formuleringar som anger eller antyder att placeringarna sker med etiska, miljömässiga, sociala eller andra liknande hänsyn ytterst är en fråga om vederhäftig information till fondspararen. Det är nödvändigt att ge tillgång till tydlig, utförlig och korrekt information om fondens policier och arbetssätt så att spararens förväntningar om "etik", miljömässiga, sociala eller andra liknande hänsyn avseende fondens placeringsinriktning infrias.

ENF anser vidare att det vid marknadsföring av en fond där placeringarna sker med etiska, miljömässiga, sociala eller andra liknande hänsyn ska lämnas information om de metoder med vilka ambitionerna ska uppfyllas. Det bör dock inte krävas att denna information, som kan vara mycket omfattande, ska komma till uttryck i samband

med varje marknadsföringsåtgärd som fondbolaget vidtar. Det måste anses tillräckligt med en tydlig upplysning om var man kan få fullständig information om fondens placeringsprofil. Detta hindrar självfallet inte att fondbolaget i annonser m.m. på ett vederhäftigt sätt lyfter fram den särskilda profilen för fonden.

Enligt gällande författningar angående värdepappersfonder ska en fonds placeringsinriktning framgå av fondbestämmelserna och faktabladet. Där ska anges under vilka förutsättningar fonden placerar sina medel. De kriterier som fonden har fastställt i fondbestämmelserna kan enligt Finansinspektionens anvisningar lämpligen utvecklas i informationsbroschyren, liksom eventuella omsättningsgränser. Det slag av kriterier och placeringsstrategier som detta uttalande avser omfattas naturligtvis av dessa bestämmelser. ENF anser det dock vara lämpligt att fondbolaget härutöver på ett ”informationsställe” på ett samlat sätt utvecklar och förklarar de särskilda definitioner, placeringspolicy, kriterier, urvalsprocess, tillämpning av omsättningsgränser etc. som följer av att fonden betecknas som etisk eller att det anges att placeringarna sker med miljömässiga, sociala eller andra liknande hänsyn. En hemsida kan vara ett sådant ”informationsställe”. Men nämnden vill betona att det inte är tillräckligt att endast hänvisa till en hemsida utan det ska också vara möjligt att få informationen i skriftlig form.

Kontroll och uppföljning

Spararnas berättigade krav på tillförlitlighet och trovärdighet medför att fondbolaget måste ha en funktion för att löpande kontrollera och säkerställa att den angivna urvalsprocessen följs. Bolaget ska i den nyss angivna samlade informationen redovisa hur bolaget säkerställer att urvalsprocessen följs.

Det måste också krävas att fondbolaget i sin årsberättelse och halvårsredogörelse redovisar huruvida inriktningen på placeringar utifrån särskilda hänsyn har uppfyllts. För det fall placeringar skett i strid mot policyn ska bolaget också informera om vilka åtgärder som vidtagits för att rätta till bristerna i gjorda placeringar.

Detta uttalande har beslutats av
ordföranden Axel Edling, vice ordföranden Torsten Brink samt ledamöterna
Eva Gottfridsdotter-Nilsson, Per Axelson, Hans Ek, Anders Backman och Ulla Öhrn.

Föredragande har varit Eva Broms

Uttalandet är enhälligt

På nämndens vägnar

Axel Edling

Eva Broms